

KULTURA PRAWA I BIZNESU W CHINACH

Webinar prowadzony przez dr hab. Joannę Grzybek
w dniach 2-3 października 2020

波中法律经济研究中心
Polish Research
Centre for Law and
Economy of China

SCHOOL OF LAW AND
ECONOMY OF CHINA
UNIVERSITY OF WARSAW
华沙大学中国法律与经济学院

Polskie Centrum Studiów nad Prawem i Gospodarką Chin
Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

chinalaw@wpia.uw.edu.pl
chinalaw.wpia.uw.edu.pl

Webinar finansowany w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
pod nazwą "DIALOG" w latach 2018-2020.

Kultura prawa i biznesu determinuje sposób funkcjonowania instytucji prawnych, a także zachowania chińskich obywateli. Różnice w rozumieniu tych samych pojęć prawnych wynikają z **czynników socjokulturowych i politycznych**, a współpraca biznesowa z chińskimi kontrahentami wymaga często świadomości **chińskich kodów kulturowych**.

Esencją chińskiej cywilizacji jest **pi-smo**, które stanowi podstawowe źródło poznania kultury Chin tradycyjnych i współczesnych. Chińskie słowo oznaczające cywilizację - *wenming* 文明 składa się z dwóch morfemów: *wen* 文 'język pisany' oraz *ming* 明 'wyraźny, zrozumiały'. Badanie prawa i biznesu z perspektywy socjolingwistycznej i etnolingwistycznej ukazuje wieloaspektowość i wielowymiarowość tych dziedzin. Warto jednak mieć na uwadze, że terminologia prawna i biznesowa ewoluuje, pod wpływem kontaktów z Zachodem ulega lokalizacji, internacjonalizacji oraz standaryzacji.

Chiny wyróżniają się wysokim poziomem **stabilności kulturowej**. Utrwalana dawniej za pomocą egzaminów urzędniczych, a obecnie w ramach działań politycznych **myśl konfucjańska** stanowi nie tylko fundament chińskiej kultury, ale również podstawę relacji w społeczeństwie. Współczesny konfucjanizm, choć zwesternizowany, wyznacza sposób działania Chińczyków, którzy żyją przede wszystkim **społecznie** - lojalnie współdziałając z innymi. **Kolektywizm i hierarchiczność** charakteryzujące chińskie społeczeństwo przesądza o zachowaniu chińskich podwładnych wobec przełożonych, osób młodszych wobec osób starszych

- zarówno w zakresie stosunku pracy, ale też na etapie procesu edukacyjnego. Dystans władzy, związany z rozkładem sił i władzy na poziomie różnych organizacji społecznych, ma w Chinach duże natężenie. Wciąż obserwuje się posłuszeństwo i akceptację dla różnic w hierarchii w ramach pięciu wertykalnych relacji (*wu lun* 五伦), tj. w relacji między władcą a poddanym (*junchen* 君臣), ojcem i synem (*fuzi* 父子), mężem a żoną (*fufu* 夫妇), starszym a młodszym bratem (*xiongdi* 兄弟), starszym a młodszym przyjacielem (*pengyou* 朋友).

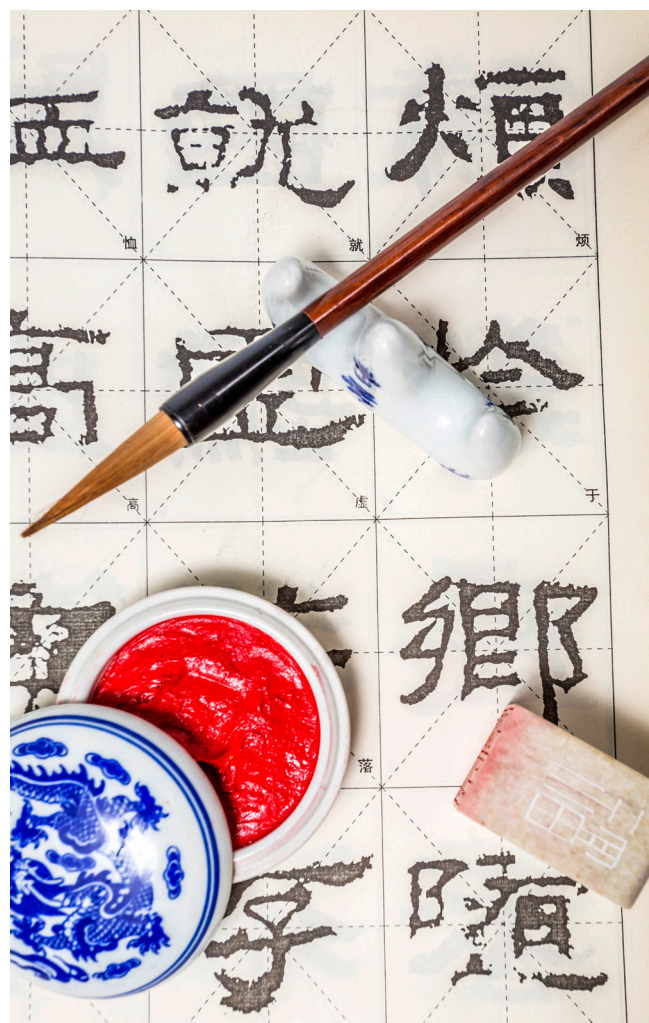
Odwołujące się **do konfucjańskiej zasady dążenia do harmonii** władze Chin utrzymują porządek społeczny przy

pomocy **zasad moralnych i fundamentalnych relacji**. Od obywateli oczekuje się socjalistycznej moralności (*shehuzhuyi daode* 社会主义道德), zachowania opartego na zasadach miłości do państwa i przestrzegania prawa (*aiguo shoufa* 爱国守法), znajomości etykiety i uczciwości (*minglichengxin* 明礼诚信), jedności i przyjaźni (*tuanjie youshan* 团结友善), pracowitości, gospodarności i samodoskonalenia (*qinjian ziqiang* 勤俭自强), zaangażowania w pracę (*jingye fengxian* 敬业奉献). Obywatele mają różne rodzaje obowiązków moralnych, w zależności od tego, do której grupy społecznej należą i rozwijają w ten sposób cnotę **humanitarności**. Konfucjanizm legitymizuje władze, a koncepcje **prawowitej władzy i mandatu niebios** władcy w Chinach tradycyjnych mają współcześnie swe odzwierciedlenie chociażby w zakresie i formie władania - np. poprzez prawo, zamiast wedle prawa.

Chińczycy są zorientowani na rodzinę. W ich życiu ważne są **rytuały**, obrzędy i muzyka, a wiara ujmowana synkretycznie - często łączy się wartości buddyjskie z taoistycznymi. Warto mieć również świadomość funkcjonującej w Chinach kultury dobrowróżebnej, tabu i symboliki. Wiedza ta niezbędna jest w tworzeniu treści reklamowych i dostosowywaniu marek zagranicznych do rynku chińskiego. Pomaga również zrozumieć podejście naszych dalekowschodnich partnerów do kultury Zachodu. Przykładowo mityczne zwierzę Xie Zhi (獬豸) jest symbolem proaktywnego wymierzania sprawiedliwości, zestawianego kontrastywnie z pasywną Temidą.

Relacje osobowe guanxi 关系, funkcjonujące również w ramach relacji biznesowych, są pod wpływem roz-

winiętej w chińskiej kulturze, związanej z filozofią konfucjańską koncepcji twarzy - nośnika chińskiej mentalności i czynnika wpływającego na myślenie i zachowanie. Wyróżnia się **dwa aspekty chińskiej twarzy**, tj. *mianzi* 面子, czyli utożsamianą z zachodnim pojęciem honoru i reputacją, a powiązaną z indywidualną postawą, autorytetem i wizerunkiem w społeczeństwie twarz rozumianą jako status społeczny i *lian* 脸, czyli charakter moralny człowieka, który spełnia oczekiwania społeczne. Ze względu na orientację długoterminową Chińczyków, duże znaczenie twarzy i relacje osobowe, preferuje się rozwiązywanie, a nie rozstrzygnięcie sporów. **Mediacja**, która jest podstawą

rozwiązywania sporów w Chinach, a na świecie jest postrzegana jako kwiat Orientu (*dongfangzhihua* 东方之花), włączana jest w postępowanie sądowe i postępowanie arbitrażowe (występują hybrydowe formy med-arb i arb-med). Wyróżnia się mediację w sądach ludowych, mediację ludową, mediację administracyjną, a w ostatnich latach na popularności i znaczeniu zyskuje mediacja on-line.

Kultura prawna Chin jest złożona, ponieważ łączy w sobie funkcjonującego od XXII w. p.n.e. do początku XX w. koncepcje prawa tradycyjnego oraz recypowane w konsekwencji współpracy międzynarodowej instytucje prawa stanowionego i aspekty common law oraz normy globalne. Ponadto filozoficznie jest uwarunkowana koncep-

cjami legizmu i konfucjanizmu. Należy mieć również na uwadze miejscowe przepisy prawa lokalnego. Transformacja gospodarcza wpłynęła również na transformację społeczną i rozwój ochrony praw jednostki, szczególnie konsumenta.

Na kulturę prawa i biznesu w Chinach wpływa też niewątpliwie polityka wewnętrzna i inspirowane aspiracjami chińskich władz dążenie do chińskiego renesansu oraz pozycji Chin jako pierwszego mocarstwa globu. Osiągnięcie celu ma ułatwić bogacenie się klasy średniej, kontrola sprawowana za pomocą Systemu Wiarygodności Społecznej (kar i nagród za zachowanie).

Dr hab. Joanna Grzybek

(*Sinologia, Uniwersytet Jagielloński; Centrum Badań nad Prawem i Gospodarką Chin, Uniwersytet Warszawski*)

Kierowniczką sinologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dr hab. Grzybek jest cenioną autorką publikacji dotyczących przekładu polsko-chińskiego i terminologii prawniczej. Jako tłumaczka języka chińskiego, a w przeszłości także asystentka prezesa w przedsiębiorstwie obsługi przemysłu, od lat wspiera polskie przedsiębiorstwa w nawiązywaniu relacji z partnerami z Chin kontynentalnych i Tajwanu.